प्रधानमंत्री मत्स्यसंपदा योजनेंतर्गत “धरती आबा जनजातीय ग्राम उत्कर्ष अभियान (DAJGUA)” या केंद्र पुरस्कृत लाभार्थी-भिमुख योजनेला प्रशासकिय मान्यता प्रदान करणेबाबत..

महाराष्ट्र शासन

कृषि, पशुसंवर्धन, दुग्धव्यवसाय विकास व मत्स्यव्यवसाय विभाग

शासन निर्णय क्रमांक-मत्स्यवि-११२५/प्र.क्र.७१/पदुम १४

मंत्रालय, मुंबई- ४०००३२

दिनांक - ०४ सप्टेंबर, २०२५

वाचा : १) केंद्र शासनाच्या मार्गदर्शक सुचना दिनांक १४ जानेवारी, २०२५

प्रस्तावना :-

केंद्र शासनाकडुन प्रधानमंत्री मत्स्यसंपदा योजनेंतर्गत ॲक्वाकल्चर व मत्स्यव्यवसाय वृध्दींगत करण्याकरीता **“धरती आबा जनजातीय ग्राम उत्कर्ष अभियान (DAJGUA)”** ही सहयोजना सुरु करण्यात आली असुन **ही** योजना देशातील सर्व राज्य/ केंद्रशासित प्रदेशामध्ये सन २०२४-२५ ते सन २०२८-२९ या पाच आर्थिक वर्षाच्या कालावधीमध्ये राबविण्यात येणार आहे. “धरती आबा जनजातीय ग्राम उत्कर्ष अभियान” योजनेचा मुख्य उदिष्ट हे आदिवासी क्षेत्र व समुदायांच्या विस्तृत विकास करण्याकरीता मुळ पायाभुत सुविधा, आरोग्यसेवा, शिक्षण, रोजीरोटीच्या समस्यांचे निराकरण करण्यासाठी उपलब्ध संसाधनांमधील दुरावा व अंतर दुर करणे हा आहे.

“धरती आबा जनजातीय ग्राम उत्कर्ष अभियान” योजनेंतर्गत साधारणत: १०,००० समुदायातील १,००,००० वैयक्तिक लाभार्थींना अंतर्भुत करण्याबाबतचा केंद्र सरकारचा मानस असुन, या योजनेंतर्गत लाभार्थी निवडीसाठी प्राधान्य दयावयाचे क्षेत्र खालीलप्रमाणे निश्चित करण्यात आलेले आहे.

१. आदिवासी वन पट्टाधारक/आदिवासी सामुहिक वन संसाधन धारक
२. आकांक्षित तालुक्यातील आदिवासी गावातील अनुसुचित जमातीचे लाभार्थी.
३. आदिवासी जमात लोकसंख्या प्रभावीत परंतु अविकसित क्षेत्र.
४. आदिवासी बाहुल्य गाव जेथे किमान ५०० लोकसंख्या आणि ५० टक्के अथवा त्यापेक्षा अधिक आदिवासी जातीची लोकसंख्या.

“धरती आबा जनजातीय ग्राम उत्कर्ष अभियान” योजनेमध्ये महाराष्ट्र राज्यातील ३२ जिल्हयातील १९२ तालुक्यामधील ४९१७ गावांचा समावेश करण्यात आला आहे.

लाभार्थी भिमुख योजना अनुदान आकृतीबंध-

प्रवर्ग	अनुदान हिस्सा (९० टक्के)		लाभार्थी हिस्सा
	केंद्र हिस्सा	राज्य हिस्सा	
अनुसूचित जमाती	६० टक्के	४० टक्के	१० टक्के

केंद्र शासनाची प्रधानमंत्री मत्स्यसंपदा योजनेंतर्गत “धरती आबा जनजातीय ग्राम उत्कर्ष अभियान” या लाभार्थी भिमुख योजनांना प्रशासकिय मान्यता देण्याची बाब विचाराधीन होती.

शासन निर्णय:-

केंद्र शासनाने प्रधानमंत्री मत्स्यसंपदा योजनेंतर्गत ॲक्वाकल्चर व मत्स्यव्यवसाय वृध्दींगत करण्याकरीता **“धरती आबा जनजातीय ग्राम उत्कर्ष अभियान (DAJGUA)”** या सहयोजनेंतर्गत आदिवासी क्षेत्र व समुदायांच्या विस्तृत विकास करण्याकरीता मुळ पायाभुत सुविधा, आरोग्यसेवा, शिक्षण, रोजीरोटीच्या समस्यांचे निराकरण करण्यासाठी उपलब्ध संसाधनांमधील दुरावा व अंतर दुर करण्याकरीता ठरवुन दिलेल्या मार्गदर्शक तत्वानुसार राज्यातील भूजलाशयीन, सागरी, निमखारे क्षेत्रातील लाभार्थीभिमुख योजनांना केंद्र शासनाने ठरवून दिलेल्या कार्यपध्दतीनुसार खालील तक्त्यात नमुद केल्यानुसार योजनांना प्रशासकिय मंजुरी देण्यात येत आहे.

केंद्र शासन मार्गदर्शक सुचना-परिशिष्ट -II

धरती आबा जनजातीय ग्राम उत्कर्ष अभियान योजनेंतर्गत लाभार्थीभिमुख योजना

अ. उत्पादन व उत्पादकता वाढविणे

१. भूजलाशयीन मत्स्यव्यवसाय व जलकृषी यांचा विकास करणे

अ.क्र.	उप-घटक व उपक्रम	परिणाम	प्रकल्प किंमत (रु. लाखात)	शासकिय अनुदान (रु. लाखात) (९० टक्के)	लाभार्थी हिस्सा (रु.लाखात) (१० टक्के)
१.१	गोड्यापाण्यातील मत्स्यबीज उत्पादन केंद्राची स्थापना	संख्या	२५.००	२२.५०	२.५०

योजनेच्या अटी व शर्ती-

१. मत्स्यबीज उत्पादन केंद्राची उत्पादन क्षमता कमीत कमी १५ दक्षलक्ष मत्स्यबीज/वर्ष/उत्पादन केंद्र किंवा ६ कोटी मत्स्यजीरे/वर्ष/उत्पादन केंद्र असावी. प्रकल्प कमीत कमी ०.५० हेक्टर जागेमध्ये उभारावा.

२. मत्स्यबीज उत्पादन केंद्रामध्ये मत्स्य प्रजनक साठवणूक तलाव, संगोपन तलाव, संवर्धन तलाव, लहान प्रयोगशाळा, पाणी व विद्युत पुरवठा, तसेच आवश्यक पायाभूत सुविधा इ. असणे आवश्यक आहे.

३. लाभार्थीने शासन सहाय्य केलेल्या हॅचरीमधून उत्पादित केलेले मत्स्यबीज स्थानिक शेतक-यांना परवडणाऱ्या /वाजवी किंमतीत पुरवठा करणे आवश्यक आहे.

४. मत्स्यबीज उत्पादन केंद्राच्या प्रमाणिकरणाची (accreditation) किंमत प्रकल्प अंदाजात समाविष्ट करणे अनिवार्य आहे.

५. लाभार्थी मत्स्य खाद्य कारखाना सुरू झाल्यापासून किमान ७-१० वर्षांच्या कालावधीकरीता त्यांची देखभाल आणि संचालन करतील. याबाबत लाभार्थी एक हमीपत्र सादर करतील.

अ.क्र.	उप-घटक व उपक्रम	परिणाम	प्रकल्प किंमत (रु. लाखात)	शासकिय अनुदान (रु. लाखात) (९० टक्के)	लाभार्थी हिस्सा (रु.लाखात) (१० टक्के)
१.२	नवीन मत्स्यबीज संवर्धन तलाव बांधकाम (Nursery/seed rearing ponds)	प्रति हेक्टरी	७.००	६.३०	०.७०
१.३	नवीन मत्स्य संगोपन तलाव बांधकाम	प्रति हेक्टरी	७.००	६.३०	०.७०

योजनेच्या अटी व शर्ती-

१. कमीत कमी १.५ मीटर खोली असणारे तलाव अनुदानास पात्र राहतील.

२. शासकीय अनुदान हे (अ) प्रति लाभार्थी २ हेक्टर पर्यंत (ब) मत्स्यसंवर्धक गट / मत्स्य सहकारी संस्था यांस प्रति सभासद २

हेक्टर प्रमाणे २० हेक्टर कमाल मर्यादेत राहील, मासे उत्पादक संस्था/कंपनी (Fish Farmers Producers Organisation-FFPO) यांचे बाबतीत कमाल जागेची मर्यादा केंद्रीय मंजूरी समिती निश्चित करेल.

अ.क्र.	उप-घटक व उपक्रम	परिणाम	प्रकल्प किंमत (रु. लाखात)	शासकिय अनुदान (रु. लाखात) (९० टक्के)	लाभार्थी हिस्सा (रु.लाखात) (१० टक्के)
१.४	मत्स्य, कोळंबी, पंगॅशियस, तिलापिया इत्यादी संवर्धनाकरीता निविष्ठा अनुदान	प्रति हेक्टरी	४.००	३.६०	०.४०

योजनेच्या अटी व शर्ती-

१. लाभार्थ्यांना केवळ नव्याने बांधलेल्या तलावांकरीता प्रारंभीक/प्रथम पिकाकरीता निविष्ठा (खत, खाद्य बिज इ.) खर्चासाठी अनुदान दिले जाईल.

२. निविष्ठा खर्चासाठी शासकीय अनुदान हे तलाव मत्स्यसंवर्धनासाठी तयार/परीपूर्ण झाल्यानंतरच दिले जाईल.

३. MGNREGS, NRLM इत्यादी योजनेअंतर्गत बांधलेले तलाव आणि मत्स्यपालनासाठी वापरलेले नवीन तलाव देखील शासकिय अनुदान विचारात घेतले जाऊ शकतात.

अ.क्र.	उप-घटक व उपक्रम	परिणाम	प्रकल्प किंमत (रु. लाखात)	शासकिय अनुदान (रु. लाखात) (९० टक्के)	लाभार्थी हिस्सा (रु.लाखात) (१० टक्के)
१.५	निमखारे नवीन तलाव/तळी बांधकाम	प्रति हेक्टरी	८.००	७.२०	०.८०
१.६	क्षारयुक्त (Saline/Alkaline) क्षेत्रामध्ये नवीन तलाव बांधकाम	प्रति हेक्टरी	८.००	७.२०	०.८०

योजनेच्या अटी व शर्ती-

१. तलावांमध्ये केंद्र शासनाचे मत्स्य विभागाने विहीत केलेल्या तपशीलानूसार पॉलिथीन अस्तराचा वापर केल्यास, लाभार्थ्यांना अतिरीक्त रुपये २ लाख प्रति हेक्टर अनुदान देण्यात येईल. शासकीय अनुदान रु. २.०० लक्ष प्रति हेक्टर ही पॉलिथीनची किंमत रु.८.०० लक्ष प्रति हेक्टर या आधारभूत किंमतीवर निश्चित करण्यात आली आहे. सदर योजने अंतर्गत देण्यात येणारे अनुदान रु.२.०० लक्ष, केंद्र व राज्यामध्ये, प्रधानमंत्री मत्स्यसंपदा योजनेच्या आकृतीबंधा नूसार विभागण्यात येईल.

२. कमीतकमी १.५ मीटर खोली असणारे तलाव अनुदानास पात्र राहतील.

३. शासकीय अनुदान हे (अ) वैयक्तीक लाभार्थीसाठी २ हेक्टर पर्यंत (ब) मत्स्यसंवर्धक गट / मत्स्य सहकारी संस्था यांस संस्थेतील सभासदांच्या संख्येनुसार प्रति सभासद २ हेक्टर प्रमाणे जास्तीत जास्त २० हेक्टर मर्यादेत राहील. मासे उत्पादक संस्था/कंपनी (Fish Farmers Producers Organisation -FFPO/Cs) यांचे बाबतीत कमाल जागेची मर्यादा केंद्रीय मंजूरी समिती निश्चित करेल.

अ.क्र.	उप-घटक व उपक्रम	परिणाम	प्रकल्प किंमत (रु. लाखात)	शासकिय अनुदान (रु. लाखात) (९० टक्के)	लाभार्थी हिस्सा (रु.लाखात) (१० टक्के)
१.७	निमखारेपाणी मत्स्यसंवर्धन अंतर्गत निविष्ठा अनुदान	प्रति हेक्टरी	६.००	५.४०	०.६०
१.८	क्षारयुक्त (Saline/Alkaline) क्षेत्रातील तलावांकरीता निविष्ठा अनुदान	प्रति हेक्टरी	६.००	५.४०	०.६०

योजनेच्या अटी व शर्ती-

१. लाभार्थ्यांना केवळ नव्याने बांधलेल्या तलावांकरीता प्रारंभीक/प्रथम पिकाकरीता निविष्ठा (खत, खाद्य बिज इ.) खर्चासाठी अनुदान दिले जाईल.

२. निविष्ठा खर्चासाठी शासकीय अनुदान हे तलाव मत्स्यसंवर्धनासाठी तयार/परीपूर्ण झाल्यानंतरच दिले जाईल.

३. MGNREGS, NRLM इत्यादी योजनेअंतर्गत बांधलेले नवीन तलाव, ज्यांची पाण्याची खोली किमान ६ महिने १.५ मीटर असेल, ते ही विचारात घेतले जाऊ शकतात.

अ.क्र.	उप-घटक व उपक्रम	परिणाम	प्रकल्प किंमत (रु. लाखात)	शासकिय अनुदान (रु. लाखात) (९० टक्के)	लाभार्थी हिस्सा (रु.लाखात) (१० टक्के)
१.९	**निमखारेपाणी/क्षारयुक्त क्षेत्रामध्ये बायोफ्लॉक उभारणी रु. ८.०० लक्ष प्रति हेक्टर निविष्ठा खर्चासह**	प्रति हेक्टरी	१८.००	१६.२०	१.८०
१.१०	**भुजलाशयीन क्षेत्रामध्ये बायोफ्लॉक उभारणी रु. ४.०० लक्ष प्रति हेक्टर निविष्ठा खर्चासह**	प्रति हेक्टरी	१४.००	१२.६०	१.४०

योजनेच्या अटी व शर्ती-

१. शासकीय अनुदान हे (अ) वैयक्तीक लाभार्थीसाठी ०.१ हेक्टरचे २ युनिट (ब) मत्स्यसंवर्धक गट / मत्स्य सहकारी संस्था यांस प्रति सभासद ०.१ हेक्टरचे २ युनिट, याप्रमाणे संस्थेतील सभासदांच्या संख्येनुसार जास्तीत जास्त ०.१ हेक्टरचे २० युनिट या मर्यादेत राहील. मासे उत्पादक संस्था/कंपनी (Fish Farmers Producers Organization- FFPO/Cs) यांचे बाबतीत कमाल जागेची मर्यादा केंद्रीय मंजूरी समिती निश्चित करेल.

२. सागरी मत्स्यव्यवसाय विकास-सागरी मत्स्यशेती व समुद्र शेवाळ लागवडीसह

अ.क्र.	उप-घटक व उपक्रम	परिणाम	प्रकल्प किंमत (रु. लाखात)	शासकिय अनुदान (रु. लाखात) (९० टक्के)	लाभार्थी हिस्सा (रु.लाखात) (१० टक्के)
२.१	**सागरी मत्स्यबीज संगोपन केंद्र**	संख्या	१५.००	१३.५०	१.५०

योजनेच्या अटी व शर्ती-

१. सागरी मत्स्यबीज नर्सरीची किमान उत्पादन क्षमता २ लाख मत्स्यबोटुकली / प्रतिवर्ष असून किमान ५०० चौ. मी. क्षेत्रफळ जागा ज्यामधे वर्तुळाकार नर्सरी/ संगोपन तलाव / आयताकृती टाक्या, सी वॉटर संम्प, ओव्हरहेड टैंक, पॉवर बँक अप, आवश्यक पायाभूत सुविधा आणि इतर आवश्यक सुविधांचा समावेश असावा.

२. लाभार्थीने शासन सहाय्य केलेल्या हॅचरीमधून उत्पादित केलेले मत्स्यबीज स्थानिक शेतक-यांना परवडणाऱ्या / वाजवी किंमतीत पुरवठा करणे आवश्यक आहे.

३. शासकीय अनुदान हे सागरी मत्स्यबीज नर्सरीच्या, वैयक्तिक लाभार्थी किंवा सहकारी / बचत गटांकरिता कमीतकमी ५०० चौरस मीटर क्षेत्रासह २ लाख मत्स्यबोटुकली प्रतिवर्ष उत्पादन क्षमता एका संचाकरीता मर्यादित राहील.

अ.क्र.	उप-घटक व उपक्रम	परिणाम	प्रकल्प किंमत (रु. लाखात)	शासकिय अनुदान (रु. लाखात) (९० टक्के)	लाभार्थी हिस्सा (रु.लाखात) (१० टक्के)
२.२	**शिंपले संवर्धन/लागवड (कालव, शिंपले, काकई, मोती संवर्धन इत्यादी)**	संख्या	०.२०	०.१८	०.०२

योजनेच्या अटी व शर्ती-

१. युनिट किंमतीमध्ये भांडवली खर्च, एक वेळ निविष्ठा खर्च आणि खेळते भांडवल खर्च इ. समाविष्ट आहेत.

२. वैयक्तिक शेतकरी / उद्योजक हे जास्तीत जास्त ५ संचास पात्र असतील, मच्छीमार सहकारी संस्था, अनुसूचित जाती / जमाती सहकारी संस्था, महिला स्वंयमसहाय्यता गट इत्यादी असल्यास प्रति सदस्य ५ युनिट याप्रमाणात १० सदस्यांकरीता जास्तीत जास्त ५० युनिट अनुदानास पात्र.

३. शिंपले व क्लॅम्स करीता बांबू रॅकचा आकार ६ मीटर*६ मीटर असावा.

<table>
<tr><td colspan="6">३. शोभिवंत मत्स्यपालन व पर्यटनात्मक मत्स्यव्यवसायाचा विकास</td></tr>
<tr><th>अ.क्र.</th><th>उप-घटक व उपक्रम</th><th>परिणाम</th><th>प्रकल्प किंमत (रु. लाखात)</th><th>शासकिय अनुदान (रु. लाखात) (९० टक्के)</th><th>लाभार्थी हिस्सा (रु.लाखात) (१० टक्के)</th></tr>
<tr><td>३.१</td><td>परसबागेतील लघु आकारातील शोभिवंत मत्स्यप्रजाती संगोपन/संवर्धन प्रकल्प (सागरी व गोड्या पाण्यातील शोभिवंत मत्स्य प्रजातींकरीता)</td><td>संख्या</td><td>३.००</td><td>२.७०</td><td>०.३०</td></tr>
<tr><td colspan="6">योजनेच्या अटी व शर्ती-</td></tr>
<tr><td colspan="6">१. सदर प्रकल्पामध्ये शोभिवंत मत्स्यप्रजाती संवर्धनसाठी संरक्षणात्मक छतांचा समावेश असणे आवश्यक आहे.
२. सदर प्रकल्प किंमतीमध्ये भांडवली खर्च, आवर्ती खर्च व देखभाली खर्चाचा समावेश आहे.
३. सदर प्रकल्पाकरिता मंजूर करण्यात आलेले शासकीय अनुदान हे प्रति प्रकल्प एक व्यक्तीपुरते मर्यादित आहे.
४. शासकीय अनुदान हे स्वयंसहाय्यता गटामधील सदस्यांना देखील प्रदान करण्यात येईल, जे एकत्र येऊन सदर युनिट एकत्रित प्रकल्प म्हणून स्थापन करु शकतील. तथापि, प्रत्येक सदस्य हा पट्टाधारक असावा आणि कामासाठी त्यांच्याकडे जमीन असणे आवश्यक आहे.
५. सदर प्रकल्पाकरिता मंजूर करण्यात आलेले शासकीय अनुदान हे प्रति प्रकल्प एक व्यक्तीपुरते मर्यादित आहे. ग्रुपकरीता जास्तीत जास्त २० युनिट अनुदानास पात्र असतील. तथापि, उद्योजक संस्था/कंपन्या यांच्यासाठी अंमलबजावणीबाबत आणि उच्चतम मर्यादेबाबत केंद्रीय मंजूरी समिती अंतिम निर्णय घेईल.</td></tr>
<tr><th>अ.क्र.</th><th>उप-घटक व उपक्रम</th><th>परिणाम</th><th>प्रकल्प किंमत (रु. लाखात)</th><th>शासकिय अनुदान (रु. लाखात) (९० टक्के)</th><th>लाभार्थी हिस्सा (रु.लाखात) (१० टक्के)</th></tr>
<tr><td>३.२</td><td>मध्यम आकारातील शोभिवंत मत्स्यप्रजाती संगोपन/संवर्धन प्रकल्प (सागरी व गोड्या पाण्यातील शोभिवंत मत्स्य प्रजातींकरीता)</td><td>संख्या</td><td>८.००</td><td>७.२०</td><td>०.८०</td></tr>
<tr><td colspan="6">योजनेच्या अटी व शर्ती-</td></tr>
<tr><td colspan="6">१. ज्या लाभार्थीकडे शोभिवंत मत्स्यप्रजाती संवर्धनासाठी आवश्यक १५० चौ.मी. रिक्त जागा (शक्यतो घराजवळ) मुबलक पाणीपुरवठ्यासह उपलब्ध असेल, अशा लाभार्थ्यांनाच सदर प्रकल्पाकरिता मंजूर केलेले शासकीय अनुदान वितरित करण्यात येईल.
२. सदर प्रकल्प किंमतीमध्ये भांडवली खर्च, आवर्ती खर्च व देखभाली खर्चाचा समावेश आहे.
३. सदर प्रकल्पामध्ये संरक्षणात्मक छत, माशांचे प्रजनन, संवर्धन व संगोपनाकरिता तसेच जलीय वनस्पतींच्या लागवडीकरिता आवश्यक टाक्यांचा समावेश असावा.
४. या युनिटमध्ये गोड्या पाण्यासाठी ५०,००० मत्स्यबोटुकली व २५,००० अंडी थरांचे उत्पादन आणि सागरी पाण्यासाठी १०,००० मत्स्यबोटुकलीचे उत्पादन क्षमता असावी.
५. सदर प्रकल्पाकरिता मंजूर करण्यात आलेले शासकीय अनुदान हे वैयक्तिक लाभार्थ्यांसाठी एक संच इतके मर्यादित आहे. गट/संस्था/FFPOS/CS करीता जास्तीत जास्त २० युनिट अनुदानास पात्र असतील. मासे उत्पादक संस्था व कंपनी (FFPOS/Cs) यांना मंजूर करावयाच्या युनिटच्या उच्चतम मर्यादेबाबत केंद्रीय मंजूरी समिती अंतिम निर्णय घेईल.</td></tr>
<tr><td colspan="6">४. मत्स्यव्यवसायामध्ये आधुनिक तंत्रज्ञानाचा वापर</td></tr>
<tr><th>अ.क्र.</th><th>उप-घटक व उपक्रम</th><th>परिणाम</th><th>प्रकल्प किंमत (रु. लाखात)</th><th>शासकिय अनुदान (रु. लाखात) (९० टक्के)</th><th>लाभार्थी हिस्सा (रु.लाखात) (१० टक्के)</th></tr>
<tr><td>४.१</td><td>मध्यम आकाराचे RAS पाणी</td><td>संख्या</td><td>२५.००</td><td>२२.५०</td><td>२.५०</td></tr>
</table>

	पुन:वापर मत्स्यपालन प्रणालीची स्थापना (कमीत कमी ३० घनमीटर प्रति टाकी अश ६ टाक्या, क्षमता १० टन/पीक) बायोफ्लॉक (४ मीटर व्यास असलेले २५ टाक्या व १.०० मी उंची) संवर्धन प्रणाली				
४.२	**लहान आकाराचे RAS पाणी पुन:वापर मत्स्यपालन प्रणालीची स्थापना (१०० घनमीटर क्षमतेची १ टाकी) बायोफ्लॉक (४ मीटर व्यास असलेले ७ टाक्या व १.५० मी उंची) संवर्धन प्रणाली**	**संख्या**	**७.५०**	**६.७५**	**०.७५**
४.३	**घरामागील अंगणात मिनी आकाराचे RAS पाणी पुन:वापर मत्स्यपालन प्रणालीची स्थापना**	**संख्या**	**०.५०**	**०.४५**	**०.०५**

योजनेच्या अटी व शर्ती-

१. पाण्याचा स्त्रोत पृष्ठभागीय पाण्याचे स्त्रोत उदा. कालवा, नदी, विहीर, बोअरवेल, भूजल इ. RAS करीता उपयोग करु शकतो.

२. तयार करण्यात आलेल्या RAS प्रणालीकरीता पायाभूत सुविधांसह जल उपचार (Water Treatment) संच असणे आवश्यक आहे.

३. मत्स्यबीज, खाद्य व उत्पादीत होणा-या मालाकरीता बाजारपेठ उपलब्ध करणे ही जबाबदारी केवळ लाभार्थीची असेल.

४. वैयक्तीक लाभार्थीकरीता मध्यम क्षमतेचे जास्तीत जास्त १ युनिट, लहान क्षमतेचे जास्तीत जास्त १ युनिट शासकीय अनुदानास पात्र असतील.

५. लहान RAS बाबत मच्छिमार गटातील सदस्यांना प्रति युनिट १ प्रमाणे घरामागील परिसरात जास्तीत जास्त २० युनिट शासकीय अनुदान पात्र असेल.

६. विदेशी मत्स्य प्रजातींच्या संवर्धनाकरीता (Exotic fish species) शासनाकडून परवानगी घेणे अनिवार्य आहे.

अ.क्र.	उप-घटक व उपक्रम	परिणाम	प्रकल्प किंमत (रु. लाखात)	शासकिय अनुदान (रु. लाखात) (९० टक्के)	लाभार्थी हिस्सा (रु.लाखात) (१० टक्के)
४.४	**पिंजरा मत्स्यसंवर्धन**				
अ	**भुजलाशयीन पिंजरा मत्स्यसंवर्धन**	**संख्या**	**३.००**	**२.७०**	**०.३०**
ब	**नद्या/ निमखारे/ तलाव आणि नदीमुख पिंजरा मत्स्यसंवर्धन**	**संख्या**	**३.००**	**२.७०**	**०.३०**

योजनेच्या अटी व शर्ती-

१. जलाशयांमध्ये पिंजरा उभारणीकरीता लाभार्थ्यांनी राज्य शासनाची आणि इतर संबंधित सक्षम प्राधिकरणांकडून पूर्व परवानगी घेणे आवश्यक आहे. तसेच पिंजरा संवर्धनासाठी गोडया/खाऱ्या पाण्याच्या क्षेत्राचे वाटप राज्य शासनाच्या प्रचलित भाडेपट्टा धोरण/मार्गदर्शक तत्वांनुसार केले जाईल.

२. पिंजरा मत्स्यसंवर्धनाकरीता निवडण्यात आलेल्या जलाशयामध्ये वर्षभर पाणीसाठा असला पाहिजे तसेच पिंजरा उभारणी क्षेत्रामध्ये अंदाजे ८ मीटर खोलीसह पाणी असले पाहिजे.

३. त्याचप्रमाणे नद्या/ निमखारे/ तलाव व नदीमुख क्षेत्रातील पिंजरा मत्स्यसंवर्धनाकरीता निवडण्यात आलेल्या जलाशयामध्ये मत्स्यसंवर्धन कालावधी दरम्यान आवश्यक खोलीसह पाणी असणे आवश्यक आहे.

४. वैयक्तिक लाभार्थी / मत्स्यसंवर्धक जास्तीत जास्त १८ पिंज-यांकरीता शासकीय अनुदानास पात्र राहतील. तसेच प्रती सदस्य ६ याप्रमाणात असलेल्या मत्स्य सहकारी संस्था / स्वंयमसहाय्यता/संयुक्त दायीत्व गट इत्यादी करीता जास्तीत जास्त

७२ पिंजऱ्यांकरीता शासकीय अनुदान प्रतिबंधित असेल.

५. मासे उत्पादक संस्था/कंपनी (Fish Farmers Producers Organisation- FFPO/Cs) यांचे बाबतीत, अंमलबजावणी व एकूण युनिट्सची कमाल मर्यादा केंद्रीय मंजूरी समिती निश्चित करेल.

६. विदेशी मत्स्य प्रजातींच्या संवर्धनाकरीता (Exotic fish species) शासनाकडून परवानगी घेणे अनिवार्य आहे.

४.५	**खुल्या जलाशय/पाणी साठ्यांमध्ये पेन पध्दतीने मत्स्यसंवर्धन**	संख्या	३.००	२.७०	०.३०

योजनेच्या अटी व शर्ती-

१. जलाशयांमध्ये पेन उभारणीकरीता लाभार्थ्यांनी राज्य शासनाची आणि इतर संबंधित सक्षम प्राधिकरणांकडून आवश्यक पूर्व परवानगी घेणे आवश्यक आहे.

२. पेन संवर्धनाकरीता निवडण्यात आलेल्या जलाशयामधील पेन साठी निवडलेल्या क्षेत्रामध्ये पाण्याची पुरेशी खोली असणे आवश्यक आहे.

३. वैयक्तीक लाभार्थीकरीता जास्तीत जास्त २ हेक्टर व मच्छिमार समुह गट, मच्छिमार स्वयम सहाय्यता गट(SHGs), मच्छीमार सहकारी संस्था, इत्यादी करीता प्रति सदस्य २ याप्रमाणात जलाशयाचे जास्तीत जास्त २० हेक्टर क्षेत्र / प्रती गट याप्रमाणे शासकीय अनुदान प्रतिबंधित असेल. मासे उत्पादक संस्था/कंपनी (Fish Farmers Producers Organisation- FFPO/Cs) यांचे बाबतीत कमाल जागेची मर्यादा केंद्रीय मंजूरी समिती निश्चित करेल.

४. विदेशी मत्स्य प्रजातींच्या संवर्धनाकरीता (Exotic Fish Species) शासनाकडून परवानगी घेणे अनिवार्य आहे.

५. जलाशयातील मत्स्यव्यवसाय विकासाच्या बाबतीत, पेन संवर्धनाचा एक संच प्रत्येक लहान / लघु-जलाशयात समाविष्ट केला जाऊ शकतो.

ब.मत्स्यव्यवसायाकरीता पायाभुत सुविधा आणि मासेमारी नंतरचे व्यवस्थापन

५.मासेमरी नंतरचे आणि शित साखळी व्यवस्थापन

अ.क्र.	उप-घटक व उपक्रम	परिणाम	प्रकल्प किंमत (रु. लाखात)	शासकिय अनुदान (रु. लाखात) (९० टक्के)	लाभार्थी हिस्सा (रु.लाखात) (१० टक्के)
५.१	१० टन क्षमता शीतगृह/ बर्फ कारखाना	संख्या	४०.००	३६.००	०४.००

योजनेच्या अटी व शर्ती-

१. प्रकल्प किंमत ही अद्यावत दरसुची नुसार आणि विद्यमान बाजार दराच्या आधारे देय असणे आवश्यक आहे.

२. प्रधानमंत्री मत्स्यसंपदा योजनेअंतर्गत बर्फ कारखाना/ शीतगृह इत्यादी प्रकल्पांसाठी शासकीय अनुदान हे संबंधित उप-घटक / क्रियाकल्पांमध्ये दर्शविल्या गेलेल्या प्रत्यक्ष किंमतीनुसार असेल.

३. लाभार्थी शितगृह/बर्फ कारखाना कार्यान्वित झाल्यापासून किमान ७-१० वर्षांच्या कालावधीकरीता त्यांची देखभाल आणि संचालन करतील. याबाबत लाभार्थी एक हमीपत्र सादर करतील.

४. लाभार्थी बर्फ कारखाना / शीतगृह इत्यादीच्या गुणवत्ता, विकास, आणि व्यवस्थापनात काही बदल करावयाचे असल्यास शासकीय नियमांचे पालन करेल.

अ.क्र.	उप-घटक व उपक्रम	परिणाम	प्रकल्प किंमत (रु. लाखात)	शासकिय अनुदान (रु. लाखात) (९० टक्के)	लाभार्थी हिस्सा (रु.लाखात) (१० टक्के)
५.२	रेफ्रिजरेटेड वाहन	संख्या	२५.००	२२.५०	२.५०
५.३	इंन्सुलेटेड वाहन	संख्या	२०.००	१८.००	२.००
५.४	मोटर सायकलसह शितपेटी	संख्या	०.७५	०.६७५	०.०७५
५.५	सायकलसह शितपेटी	संख्या	०.१०	०.०९	०.०१
५.६	तीनचाकीसह शितपेटी, ई-रिक्षासह-मासेविक्रीकरीता	संख्या	३.००	२.७०	०.३०

५.७	जिवंत मासळी विक्री केंद्र	संख्या	२०.००	१८.००	२.००

योजनेच्या अटी व शर्ती-

१. मासळी वाहतुकीच्या वाहनांच्या सुविधांच्या खरेदी, ऑपरेशन, देखभाल आणि व्यवस्थापनावर झालेल्या कोणत्याही नुकसानीस राज्य / केंद्र शासन जबाबदार राहणार नाही.

२. मासळी वाहतुकीच्या वाहनांच्या सुविधांच्या देखभाल व संचालनावर संबंधित राज्य / केंद्र शासनाने काही नियम लादल्यास लाभार्थीनी नियम / कायद्यांचे पालन केले पाहिजे.

३. लाभार्थीनी याची खात्री करुन घ्यावी की योजनेअंतर्गत प्राप्त झालेली मासळी वाहतूक वाहने / सुविधा केवळ मासे आणि मत्स्यव्यवसाय संबंधित वस्तूंच्या वाहतुकीसाठी वापरली जातील, अन्य कोणत्याही हेतूसाठी वापरली जाणार नाहीत.

४. जर प्रधानमंत्री मत्स्य संपदा योजनेअंतर्गत अनुदानित मासळी वाहतूक करणारी वाहने मासळी वाहतुकीकरीता वापरली जात नसल्याचे आढळून आले तर भारत सरकार / राज्य शासन अनुदानाद्वारे देण्यात आलेली संपूर्ण मदत लाभार्थीकडून व्याजासह वसूल करेल

५. जीवंत मासळी विक्री केंद्र हे एक स्थिर केंद्र किंवा फिरते वाहन किंवा दोन्ही प्रकारचे असू शकते.

६. प्रत्येक लाभार्थी एका युनिटसाठी शासकिय अनुदानास पात्र आहे. (एक लाभार्थी एक युनिट)

अ.क्र.	उप-घटक व उपक्रम	परिणाम	प्रकल्प किंमत (रु. लाखात)	शासकिय अनुदान (रु. लाखात) (९० टक्के)	लाभार्थी हिस्सा (रु.लाखात) (१० टक्के)
५.८	लघु कारखाना- क्षमता २ मे.टन/दिवस	संख्या	३०.००	२७.००	०३.००

योजनेच्या अटी व शर्ती-

१. प्रकल्प किंमत ही अद्यावत दरसुचीनुसार आणि विद्यमान बाजार दराच्या आधारे देय असणे आवश्यक आहे.

२. लाभार्थी शासकीय अनुदान प्राप्त असलेल्या मत्स्य खाद्य कारखान्यातून मत्स्यसंवर्धकांना परवडणाऱ्या किंमतीत मत्स्यखाद्याचा पुरवठा सुनिश्चित करतील.

३. मत्स्य खाद्य कारखान्यामध्ये गुणवत्ता विकास, व्यवस्थापन, इतर पायाभूत सुविधांमध्ये बदल करण्यासाठी शासनाने निर्गमित केलेल्या नियमांचे पालन करणे लाभार्थीस बंधनकारक राहील.

४. प्रधानमंत्री मत्स्यसंपदा योजनेअंतर्गत मत्स्यखाद्य कारखाना प्रकल्पांसाठी शासकीय अनुदान हे संबंधित उप-घटक / क्रियाकल्पांमध्ये दर्शविल्या गेलेल्या प्रत्यक्ष किंमतीनुसार असेल.

५. मत्स्यखाद्य कारखाना प्रमाणीकरण (Accreditation) हा प्रकल्प अंदाजपत्रकाचा भाग असेल व अनिवार्य राहील.

६. लाभार्थी मत्स्य खाद्य कारखाना सुरू झाल्यापासून किमान ७-१० वर्षांच्या कालावधीकरीता त्यांची देखभाल आणि संचालन करतील. याबाबत लाभार्थी एक हमीपत्र सादर करतील.

६. बाजारपेठ आणि विपणन सुविधा

अ.क्र.	उप-घटक व उपक्रम	परिणाम	प्रकल्प किंमत (रु. लाखात)	शासकिय अनुदान (रु. लाखात) (९० टक्के)	लाभार्थी हिस्सा (रु.लाखात) (१० टक्के)
६.१	मासे विक्री केंद्राचे बांधकाम (Fish, Kiosks) शोभिवंत मासे विक्रीसह	संख्या	१०.००	९.००	१.००

योजनेच्या अटी व शर्ती-

१. लाभार्थी शासकीय अनुदान प्राप्त असलेल्या मासळी विक्री केंद्रामध्ये स्वच्छता राखणे गरजेचे आहे. तसेच ग्राहकांना परवडणा-या किमतीत मासळी विक्री सुनिश्चित करतील.

२. मासळी विक्री केंद्रांमध्ये गुणवत्ता विकास, व्यवस्थापन, इतर पायाभूत सुविधांमध्ये बदल करण्यासाठी शासनाने निर्गमित केलेल्या नियमांचे पालन करणे लाभार्थीस बंधनकारक राहील.

३. लाभार्थीने प्रकल्प अहवाल व स्वनिहीत प्रस्तावामध्ये मानके व गुणवत्ता प्रमाणपत्राकरीता होणा-या प्रथम खर्चा समावेश करावा.

४. वैयक्तिक लाभार्थीकरीता शासकीय अनुदान हे एका संचाकरीता मर्यादित राहील.

५. मत्स्य गटांसाठी/स्वंयमसहाय्यता गट/मत्स्य शेतकरी गट/संयुक्त दाईत्व गट/मत्स्यसहकारी संस्था यांना शास अनुदान हे जास्तीत जास्त २ युनिट इतके मर्यादित राहिल. मत्स्य उत्पादक संस्था/कंपनी (Fish Farmers Produs Organisation-FFPO/Cs) यांचे बाबतीत कमाल जागेची मर्यादा केंद्रीय मंजूरी समिती निक्षित करेल.

क. मत्स्यव्यवसाय व्यवस्थापन, नियमन व रचना

७. मच्छिमारांची सुरक्षा आणि सुरक्षितता मजबुत करणे

अ.क्र.	उप-घटक व उपक्रम	परिणाम	प्रकल्प किंमत (रु. लाखात)	शासकिय अनुदान (रु. लाखात) (९० टक्के)	लाभार्थी हिस्सा (रु.लाखात) (१० टक्के)
७.१	पारंपरिक मच्छिमारांना मासेमारी नौका (बदली) व जाळे पुरवठा करणे.	संख्या	५.००	४.५०	०.५०

योजनेच्या अटी व शर्ती-

१. जे मच्छिमार पारंपारीकरीत्या मासेमारी करतात, असे मच्छिमार ह्या योजनेस पात्र आहेत.

२. भूजलाशयीन मच्छिमारांच्या बाबतीत सदर मासेमारी हि मच्छिमारांकडून उपजिविकेकरिता करण्यात येते याबाबतचे सदर योजनेस आवश्यक असलेले स्पष्टता प्रमाणपत्र राज्य शासनाच्या मत्स्यव्यवसाय विभागामार्फत देण्यात येईल. त्याकरिता मच्छिमारांचे क्यूआर कोड असलेले आधार ओळखपत्र असणे आवश्यक आहे.

३. मच्छिमारातर्फे मासेमारी हि पारंपारिकरित्या सागरी क्षेत्रामध्ये केली जात असेल, सदर योजनेकरिता मच्छिमारांकडे नौकेचे वैध मालकीचे प्रमाणपत्र, नौकेचा नोंदणी क्रमांक, मासेमारी परवाना (ReALCraft अंतर्गत), बायोमेट्रिक कार्ड तसेच आधार कार्ड असणे आवश्यक आहे.

४. सदर योजनेमध्ये ज्या नौकांकरिता बदली नौका मच्छिमारास वितरित करण्यात येणार आहे, अशा जुन्या नौकेची योग्य विल्हेवाट लावण्यात यावी, विल्हेवाट करण्याच्या प्रक्रियेचा निसर्गावर कोणताही विपरीत परिणाम होणार नाही, याची दक्षता घेण्यात यावी.

सदर शासन निर्णय हा नियोजन विभागाच्या अनौपचारीक संदर्भ क्र.२९९/१४३१, दिनांक ०२/०७/२०२५ तर वित्त विभागाच्या अनौपचारिक संदर्भ क्र. ७४०/२०२५/व्यय-१४, दिनांक २२/०७/२०२५ अन्वये प्राप्त सहमतीनुसार निर्गमित करण्यात येत आहे.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा सांकेताक २०२५०९०४१५५०४६१३०१ असा आहे. हा आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करुन काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

JAKHATE KISHOR MAHADEO

Digitally signed by JAKHATE KISHOR MAHADEO
DN: c=IN, o=GOVERNMENT OF MAHARASHTRA, ou=Fisheries Department, 2.5.4.20=83112E1445917D0A21FBAB36D7C0FF41E09863C93A2E62EA1B0C01DA16B7A161, postalCode=400032, st=Maharashtra, serialNumber=032A6ACBFD529D66DD76E26EAB14B28C6DD07D2F776E529B44BA2CB45324C503, cn=JAKHATE KISHOR MAHADEO
Date: 2025.09.04 15:51:43 +05'30'

(किशोर जकाते)

उप सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत-

१. मा. मुख्यमंत्री यांचे प्रधान सचिव

२. मा. उप मुख्यमंत्री (वित्त व नियोजन विभाग) यांचे सचिव

३. मा. उप मुख्यमंत्री (नगर विकास विभाग) यांचे सचिव

४. मा. मंत्री (मत्स्यव्यवसाय विभाग) यांचे खाजगी सचिव

५. सचिव, भारत सरकार, कृषि मंत्रालय (पशुसंवर्धन, दुग्धव्यवसाय व मत्स्यव्यवसाय विभाग), कृषि भवन, नवी दिल्ली.
६. मा. मुख्य सचिव यांचे सह सचिव, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई
७. अप्पर मुख्य सचिव (नियोजन), मंत्रालय, मुंबई
८. अप्पर मुख्य सचिव (वित्त), मंत्रालय, मुंबई
९. सचिव (सहकार), मंत्रालय, मुंबई
१०. सचिव (आदिवासी विकास विभाग), मंत्रालय, मुंबई
११. आयुक्त मत्स्यव्यवसाय, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई
१२. सहकार आयुक्त व निबंधक, सहकारी संस्था, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई.
१३. प्रादेशिक उपायुक्त, मत्स्यव्यवसाय, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई/पुणे/नाशिक/संभाजी नगर/ लातुर/ अमरावती/ नागपूर
१४. सर्व सहायक आयुक्त, मत्स्यव्यवसाय
१५. महालेखापाल ½, महाराष्ट्र (लेखा व अनुज्ञेयता/लेखा परिक्षण), मुंबई/नागपूर
१६. अधिदान व लेखापरिक्षा अधिकारी, मुंबई
१७. निवासी लेखा अधिकारी, मुंबई
१८. सर्व जिल्हा कोषागार अधिकरी
१९. सर्व उपकोषागार अधिकारी
२०. सह संचालक, लेखा व कोषागारे, संगणक कक्ष, नवीन प्रशासन भवन, ५ वा मजला, मंत्रालयासमोर, मुंबई.
२१. राष्ट्रीय मत्स्यजिवी सहकारी संघ, ७, सरिता विहार इंस्टिट्युशनल एरिया, नवी दिल्ली.
२२. कक्ष अधिकारी-१२/१३/१६/ निवडनस्ती